

BADJUF UIT
DE STREEK

WIE
Ilse van der Veen (19)
WAAR
Zwembad De Aarweide

*Groeten uit
Nieuwveen*

Het
**HEIDENSE
HUIS**

DE WAARHEID LIGT
IN HET MIDDEN

STICHTING
VAN STREEK

Het HEIDENSE HUIS

DE WAARHEID LIGT IN HET MIDDEN

ONZE STREEK ZIT VOL MET LEGENDES EN MYTHES, WAARVAN SOMS DE OORSPRONG NIET HELEMAAL DUIDELIJK IS. IN VAN STREEK WORDEN DIE VERHALEN OPNIEUW VERTELD. DE BASIS VAN DEZE VERHALEN LIGT IN DE LEGENDES. HET SPEELT ZICH AF OP BESTAANDE PLAATSEN, WAAR JE OOK DE LEGENDE KUNT TERUGVINDEN. DE PERSONAGES ZIJN FICTIEF, MAAR HET VERHAAL DAT ZIJ VERTELLEN KLINT GELOOFWAARDIG. IS HET ECHT GEBEURD OF IS HET GEWOON EEN MOOI VERHAAL? DE WAARHEID LIGT IN HET MIDDEN.

“Nee, we hadden bij het witte bruggetje in Kockengen naar links gemoeten, langs dat watertje, de Heycop.” Marieke kijkt Nienke vragend aan. De NS-route van Woerden naar Breukelen is niet de meest duidelijk aangegeven route. “Zullen we omkeren, of...” zegt Marieke, maar Nienke loopt al verder. Het dorp uit over de Wagendijk langs het riviertje de Bijleveld. Richting de molen van Spengen wordt het pad smaller. “Wel leuk zo’n echt dijkpaadje.” Nienke tikt Marieke aan. “Joh, hier is dat restaurantje ‘Eiland in het Weiland’. Dat heb ik pas nog in een glossy zien staan, Living ofzo.” Boven hun hoofd schuift de zon weer achter de wolken vandaan. “Het lijkt wel alsof we terug in de tijd zijn, moet je kijken daar, wat een schattig huisje. Dat moet zeker een eeuw oud zijn.” Vlakbij het huisje laten ze zich in het gras vallen. “Je zal hier maar wonen, zo heerlijk afgelegen.” Marieke strekt zich uit over het gras. Dat ligt lekker. De zon straalt nu vol in haar gezicht. Langzaam vallen haar ogen dicht.

Er komt een paard aangestapt over het dorre weiland, de platte kar met vier stoelen en de eettafel achter haar aan wiegend. Het was een droge nazomer. Stof waaide op. Een lief peerdje, vond Stien die uit het bovenvenster hing en uitkeek uit over de polder. Ze zwaaide eventjes naar haar kersverse man op de bok. Hij knipoogde. Wat een schone dag. “Oe. En wat een onrust in mijn buik. Zes maanden onderweg en je bent nu al minstens zo sterk als je vader. Als je maar niet teveel op mijn schoonvader lijkt”, dacht Stien. Laat het maar een meisje zijn.

Wullem kwam binnen met de stoelen. “Kan je me effe helpe met die tafel?” Ze liepen samen naar buiten, over de brede badding die over de sloot lag. Hun nieuwe huisje aan de Wagendijk was omringd door de onlangs uitgegraven sloot. Alsof zij er niet echt bij hoorden.

Weggezet op een eiland in de polder van Spengen. Hun eigen kasteeltje, maar dan ongewild.

Het paard hinnikte kort toen ze Stien de sloot over zag komen. “Hé hé, ouwe Maartje, kom es hier. En wat een rot horzels hè Maart.” Jaar in, jaar uit had ze vanuit haar zolderkamertje in de Spengense molen aan de Wagendijk Maartje zien zwoegen. Maaien, schudden, wiersen. Diezelfde Maartje. Beteugeld door die calvinistische boer. Sinds gisteren haar schoonvader.

Natuurlijk moest het bruiloftsfeest plaatsvinden op de boerderij van haar schoonvader. Alsof er niets was gebeurd. Alsof alles was uitgesproken. Alsof ze geen woede voelde. Wullem had zich geschikt. Wat kon hij ook anders. Als een verloren zoon kon hij ‘de gulheid’ van zijn vader niet weigeren. “Het kon nog mooi in september”, had de ouwe Haagenijzer zonder tegenspraak geopperd. De koeien nog niet binnen, de hooibouw voorbij. En het kind nog niet geboren. De deel als feestruimte. Een cadeau van de aanstaande opa.

Stien beseftte dat dit presentje aan voorwaarden verbonden was. Niets gaat voor niets bij de boerenstand. Dat had haar vader haar wel ingeprent. Als molenaar wist hij dat maar al te goed. Het waren de boeren die met hun centen en hun bestuursfuncties bij het waterschap bepaalden wanneer er gemaald moest worden. Ook al stond er maar een zuchtje wind. Alle zeilen moest hij bijzetten om de wieken in gang te krijgen. Na de kleinste regenbui stonden ze voor zijn deur. Vaak met een riek in de hand schreeuwend of het niet eens tijd werd te gaan malen. Stien zat op die momenten boven in de molen. Op haar zolderkamertje. Ze had die boeren zien aankomen over het dijkpad en wist hoe laat het was. Vader brieste net zo hard terug. Molenaar Dirk Greffioen had niet de gave van bemiddeling. Een keer had hij een van die heerschappen te verstaan gegeven dat “de enige goeie boer, een dooie boer is”. Dat heeft ie geweten. Van het waterschap kreeg hij een reprimande en een boete van 4 gulden, zijn weksalaris.

Dat ze zwanger was geraakt van een boerenzoon, en nog wel van een Haagenijzer, dat kon pa moeilijk verteren. Wat miste ze haar moeder op het moment dat ze het hem moest opbiechten. “Je wordt bezit van die rotboeren”, had hij gejanke. “Niets gaat voor niets bij die lui.” Maar zij dacht aan Wullem. Die was anders. Anders dan zijn pa. En anders dan haar pa. Wullem had niet het autoritaire gereformeerde gedrag van zijn pa geërfd en moest weinig hebben van dat vurige socialisme waar haar pa hem mee bestookte. Wullem was kalm temidden van het lawaai.

Stien bestudeerde Wullems torso op het moment dat hij de tafel van de platte kar schoof. Maartje zwiepte met haar staart. De horzels staken haar. Wullems krachtige schouders waren haar al eerder opgevallen. Maar dat het allemaal zó snel zou gaan. Ze kende Wullem al van de School met de Bijbel. Hij zat een paar klassen hoger. Later kiekte hij veel naar haar als hij koeien melk in het land. Zij flaneerde over de dijk. En ze had gehoord hoe Wullems vader hem had toegesnuwd: “Let op je werk. Die meid brengt je kop op hol.” Afgelopen winter was het pas echt aan geraakt. Er lag ijs. En de jongens uit de buurt gleden met hun ijzers over het rivierveld, langs de molen. Naar Wilnis en weer

terug naar Kockengen. Rauwdouwers waren het. Ze hadden haar op haar billen getikt en haar het riet in geschaatst. Wullem beschermde haar, oersterk als ie was. Voor het eerst kon zij hem van heel dichtbij zien, hem ruiken. Zoete melk. Daar dacht ze aan toen hij haar voor het eerst zoende. Kleine Stientje had hij haar genoemd. Ze was vier jaar jonger. Net zestien.

Vier jaar. Het was vier jaar geleden dat moeder overleed. Ze had haar nog wel gewaar-schuid ‘voor de jongens’. “Nu je voor het eerst gebloed hebt, ben je een echte vrouw.” Meer zei ze niet. Maar ze begreep het wel. Lies, haar oudere nichtje die op Kockengen woont, had haar kort tevoren het een en ander bijgebracht. Wullem was teder en hij ver-raste haar keer op keer. Brutaal klom hij ’s avonds in een van molenwieken om haar te bespieden door het vensterruitje van haar zolderkamer. Ze zoenden en gingen verder. Lies had haar nog gezegd dat ze ’m onder mijn rokken vandaan moest houden. Maar ja. Te graag verloor ze zich in hem. Verstrengeld in zijn armen. Zwichtend van verlangen.

Samen stommelden Wullem en Stien met de tafel over de badding. De keuken in. Het was een mooie antieke tafel. Wullems tante die weduwe is, had ’m aangeboden. Tante Aartje uit Gerverscop, zus van Wullems vader, was wat minder streng in de leer dan haar broer. Wullems vader was laaiend geweest. Zijn autoriteit als ouderling van de gerefor-meerde kerk van Kockengen was aangetast door zoveel losbandigheid van zijn erfge-naam. “En dat nog wel met de dochter van die opstandige molenaar”, had hij in al zijn frustratie zijn zus toegeschreeuwd. Tante Aartje had hem weer bij zinnen weten te krij-gen en hem geattendeerd op zijn eigen streken toen hij achttien was. Heel slim had tante hem gewezen op de Bijbelse uitspraak: “Wie zonder zonde is, werpe de eerste steen”. En hem het verhaal naar het hoofd geslingerd van koning David die overspel pleegde met Bathseba. Het overkwam de besten wou ze er maar mee zeggen.

Wullems vader had het lot geaccepteerd. Maar er moest – heel bijbels – wel een straf volgen op deze zonde van begeerte. De machtige Haagenijzer zou van zich laten spreken. Hij wist wat Gods bedoelingen met dit jonge stel was, en wat zijn rol daarin zou moeten zijn. Zijn rol. Als de godvrezende agrariër die de Bijbel van binnen en buiten kent en dag in dag uit werkt in de tuin van Zijn Schepping. Hij moest voorkomen dat het in zonde geboren kind zou verworden tot een verwend nest. Gelijk Absalom, de zoon van Bathseba en koning David, die zijn vader en het koningshuis van Israël te gronde wilde richten. Haagenijzer moest dat voorkomen. Dat was zijn rol, wist hij zeker, God had ook met hem een bedoeling. “Ik mot voorkomen dat de nieuwgeborene de boerderij overneemt en naar de verdoemenis helpt. Ik mot ze tijdig straffen, voordat God mij en mijn boerderij straft”, mompelde de ouwe Haagijzer in zichzelf. “Dat is wat God van mij vraagt.”

Stien had hem zien staan. Prevelend in zichzelf, en steunend tegen de roede van de hooi-kap. Hij wordt oud, dacht Stien. “Ik zie je wel denken hoor, Stientje van de molen”, schreeuw-de hij haar toe terwijl zij nader kwam. “Die ouwe Haagenijzer maakt het niet lang meer. Dat is wat jij denkt. Nou meidje, je kan wel eens gelijk hebben, maar pas op, mijn geest is sterk. Mot

je eens horen. Wat dacht je er van als ik voor jullie eens een mooi huisje liet bouwen. Een huisje voor jullie alleen!” Of ze blij moest zijn, wist ze niet. Toch zag ze het als een uitgesproken kans om eindelijk samen te zijn met haar Wullem. Een eigen huisje! Met een eigen keuken en een eigen kamertje voor haar kindje. Ze zag dat Wullem afwachtend reageerde toen ze hem vertelde wat zijn vader had voorgesteld. “Ik ken mijn vader een beetje Stien. Niets gaat voor niets bij die man. Heeft ie ook gezegd waar dat huisje gebouwd moest worden?”

Wullem was de enige zoon van boer Haagenijzer. Vier zussen had hij onder zich. Beoogd opvolger van zijn pa. Niet alleen op de boerderij, maar ook als bestuurder binnen de kerk en het waterschap. Wullem was voorbestemd de nieuwe heerser op het boerenerf te worden. De hardheid van zijn vader miste hij maar in de kennis en kunde over het boerenvak overtrof hij inmiddels zijn vader. Hij observeerde scherp, aan de uier van de koe kon hij zien wanneer ze tochtig was, klaar om gedekt te worden door de stier. Van de veearts leende hij boeken om zich te verdiepen in het genezen en voorkomen van ziekten in de veehouderij. Ook in de technieken voor de waterhuishouding van de polder was hij op jonge leeftijd goed ingevoerd. Op de lagere school had hij een klas mogen overslaan. De Agrarische School in Woerden had hij cum laude afgerond. Maar toen was het afgelopen met leren. Hij moest thuiskomen van zijn pa. Zich voorbereiden op het echte werk: het runnen van een boerenbedrijf. Wullem wilde anders. Zijn droom lag niet op het boerenerf in Spengen. Wullem wilde verder kijken. Met zijn pa had hij dit nooit besproken, praters waren ze niet. Dat Wullem de boerderij zou overnemen was geen vraag. Dat was zo. Daar werd niet over getobd.

En nu stond ie tegenover een haast voldongen feit. Wat moest ie? Hij kon geen kant op. Genoeg geld voor een eigen boerderij had hij niet. Dat wist zijn vader. En nu Stien zwanger was, had zijn vader hem helemaal in zijn greep. Het aanbod om een huis voor hen te bouwen kon hij simpelweg niet afslaan. Wat moest ie anders? Bij zijn schoonvader in de molen gaan wonen? Bij het idee alleen al kon hij een minzaam lachje van absurditeit niet onderdrukken. “Ik zit vast op de boerderij in Spengen. Zoveel is wel duidelijk, Stien. Ik ga morgen met vader praten over ons huisje.”

Zierend van woede stapte Wullem de volgende dag de molenwoning van Stien en haar vader binnen. “Die verrekte vent! Hoe haalt ie het in zijn ouwe kop! Weet je wat hij van plan is? Weet je waar hij het huisje voor ons wil bouwen? Helemaal achterin op het achterste stuk weiland van de boerderij, helemaal tegen de dijk. Zo ver mogelijk van de boerderij vandaan. Als straf zei hij. Als straf voor het overtreden van het Bijbelse gebod: ‘Gij zult niet begeren, al wat niet van u is’.

Stien wist niet goed raad met haar aanstaande man die zo overstuur was. Haar vader richtte zijn ogen op de enige tafel in de molenaarswoning. “Neem eerst even een slok koffie Wullem”, was alles dat hij over zijn lippen kreeg. Stien voelde de vernedering die Wullem onderging. En dat hij er iedere dag aan herinnerd zou worden. Iedere ochtend moest Wullem eerst een kilometer naar de boerderij lopen om de koeien te kunnen

melken. En in de namiddag weer. De ouwe Haagenijzer had zijn zoon verboden op de boerderij aan te schuiven voor het middageten. “Dat doe je maar thuis bij je eigen vrouw”, had hij Wullem tijdens het gesprek toegevoegd. Ook over de bouwplannen en de inrichting van de woning had de ouwe Haagenijzer inmiddels zijn stempel gedrukt. “De voorkamer van het huis heeft uitzicht op de dijk. Zodat jullie vanuit huis niet uitkijken over de landerijen. Het kwaad mag niet gericht zijn op de boerderij. Ik sluit jullie bouwperceel af van de rest van de boerderij; er komt een sloot om jullie huis. Het kwaad moet worden afgedamd. Zeven jaar zul je voor mij werken. Zeven jaar zul jij iedere ochtend voor dag en dauw je nest uitmoeten om hier de koeien te komen melken. En ’s middags weer. Pas na die zeven jaar zullen we eens zien of jij de baas kan worden op deze boerderij. Ja jongen. Genade moet je verdienen. Je zult weten dat je in een heidens huis woont. De Heere God is een naijverig God. Hij heeft niet graag dat jij met de duivel heult. Wees blij dat je oude vader dat doorheeft en God dient door jou zo te straffen.”

Dezelfde zomer werd een aannemer gevonden – van gereformeerde huize natuurlijk – die de bouw voor zijn rekening wilde nemen. Onderheid werd het huisje niet. Haagenijzer had gezegd dat deze woning niet op fundamenten gebouwd mocht worden. “En het scheelt in zijn portemonnee natuurlijk”, vertelde Stien haar vader. Zij zag de ernst van ‘wel of geen heipalen onder de woning’ niet zo in. Zij voelde haar kind groeien. Daar waren haar gedachten.

Maartje werd, nu ze net na achttien dienstjaren met pensioen was, uit het weiland gehaald om stenen, balken en dakpannen te vervoeren van Kockengen, via Spengen naar het te bouwen huisje aan de Wagendijk, achterin het weiland van de boerderij van Haagenijzer. Wullem hielp mee, maar met de nodige reserves. Vanuit de molenwoning waggelde Stien iedere dag over het dijkkpad naar haar huisje in wording. Gewoon om te kijken. Om tot zich door te laten dringen dat dit de werkelijkheid was. Het werd een schattig huisje. Aannemer Rozesteijn had smaak en gevoel voor verhoudingen en architectuur. Mooie hoge ramen met luiken en een speelse dakboeien met ondeugende rondingen. Ook Wullem raakte langzaam aan in de ban van zijn huisje. Hij volgde de bouw van het huis vanaf de dijk aan de overkant van het water. Wekenlang kapte hij daar essen en elzen om ze te verzagen en te kloven als kachelhout voor de verwarming en de kookplaat van hun huis. Als het goed zou drogen, konden ze het halverwege de winter al stoken. Tot die tijd was hij afhankelijk van het haardhout op de boerderij. Zijn aanstaande schoonvader de molenaar hielp hem bij het kapwerk. Voor de windvang van de molen was het hoog tijd dat dat ‘hoge hout’ tegen de vlakte ging.

Eind augustus was Rozesteijn klaar met de klus. De woning staat de komende honderd jaar als een huis, had hij Stien toevertrouwd. “En ik ben de duvel hier niet tegengekomen”, lachte hij met een blik van verstandhouding. De voorbereidingen voor de trouwerij waren in volle gang. Veel omkijken had Stien er niet naar. Haagenijzer had geregeld dat het feest op zijn boerderij gehouden werd. Hij wilde aan de buurt laten zien dat hij vermogend genoeg was een flink feest te organiseren. En dan niet eens voor zichzelf, maar voor zijn zoon. De deel werd

schoongeboend en ook buiten in de bongerd werden slingers opgehangen en tafels en stoelen geplaatst. De zomer was warm en droog geweest en ook in de nazomer was er nog amper een spat gevallen. 's Middags was het nog steeds boven de 20 graden. Dus waarom zou dat op vrijdag 18 september 1877 anders zijn? Een kerkelijke inzegening van het huwelijk werd het tweetal niet onthouden. Wel moesten Wullem en Stien in de kerk een openbare schuldbelijdenis doen. De ouderlingen hadden dat geëist. Dominee Zadelaar preekte over zonde en verzoening, maar hield het kort vanwege de enorme hitte in de benauwde kerkruimte. Het ontlokte bij molenaar Greffioen de opmerking dat "het wel leek of de duivel hier een hete scheet had gelaten". Haagenijzer hoorde het wel, maar reageerde niet. Met de Jan Plezier kwam het jonge stel aan het begin van de middag op de boerderij aan, waar heel gereformeerd gefeest werd: veel jenever, weinig dansen. Rond negen uur 's avonds klommen Stien en Wullem op de bok van de platte kar. Maartje ervoor. Op naar het heidense huis. Het schemerde al flink. De laatste kieviten jubelden. Wullem tilde Stien van de wagen zo de bedstede in.

Drie maanden later, in december 1877, kwam Dokter Van der Sande Lokhorst net te laat. Buiten op de dijk hoorde hij het gekrijs van de pasgeborene. Stiens vader was in allerijl naar Kockengen gespurtd. Wullem bleef bij Stien die ochtend. De nette schoenen van de dokter zaten onder de modder. Het had lichtjes gesneeuwd die ochtend. Onderweg was hij van de dijk gegleden, de treurigheid van dit bestaan vervloekend. Van der Sande Lokhorst had niet veel op met de in zijn ogen benepen polderbewoners. Maar hij kende de situatie van Stien en Wullem, zoals heel het dorp die kende, en had Stien goed in de gaten gehouden gedurende de zwangerschap. Bang dat ze zou bezwijken onder de spanning van de sociale controle. Hij mocht haar wel. Stien had lak aan de praatjes die de ronde deden. Ze streed voor haar kind. En dat bleek gezond, constateerde de dokter. En sterk.

's Middags was er bezoek uit Spengen. Haagenijzer kwam een kijkje nemen. Bij het vertrek kon hij het niet nalaten zijn zoon te melden "dat een echte vent, eerst een zoon krijgt". Stien keek vertederd naar haar dochter Tjitske, dezelfde naam als die van haar moeder. Het heidense huis werd haar thuis...

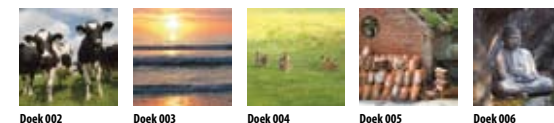
"Hé slaapkop! Kom! We hebben lang genoeg liggen dromen in het gras. We moeten de trein in Breukelen nog halen." Nienke buigt zich over Marieke heen. "Stien... Haagenijzer... het huisje..." slaapdrongen kom Marieke overeind. "Hoe noemde je mij nou?" vraagt Nienke. Ze kijkt Marieke even aan. Marieke draait zich om richting het huis. Het heeft hoge ramen met luiken en er ligt een slootje omheen. "Het heidense huis", fluistert ze zachtjes. Nienke kan haar niet volgen en draait zich om. Er komt een jongen met een bootje aanvaren. "Hé hallo, hallo, weet jij misschien hoe we..." "De NS-route zeker", roept de jonge vent bijdehand. "Dat gaat wel vaker verkeerd. Ik vaar jullie wel even naar de overkant, naar de Joostendam. Dan zit je weer op het goede pad." Hij geeft Marieke een knipoog. Ze schrikt op uit haar gedachten. "Ja, we moeten de trein halen. Let's go!"

Maak van je tuin of dakterras iets bijzonders!

Mooi, sterk en makkelijk

Een tuinschermprint zorgt voor een bijzonder effect in iedere tuin, of dakterras. Het enige dat je nodig hebt is een houten scherm of wand van minimaal 180 x 180 cm.

De prints zijn van professionele buitenkwaliteit. Ze kunnen wel tegen een stootje en zijn natuurlijk bestand tegen wind, water en zonlicht. Je tuinschermprint is snel en makkelijk te plaatsen. Een speciaal gereedschap heb je er niet voor nodig.

Doek 002 Doek 003 Doek 004 Doek 005 Doek 006

Voor meer tuinschermprents
kijk op onze website!

tuinschermprent.nl

Ascol is anders
en dat merkt u!

ascol
Verzekeren & meer
www.ascol.nl

Echt persoonlijke aandacht • Nooit haastwerk of routine • Altijd oplossingen op maat
Thuis in de regio • Onafhankelijk onderhandelaar • Ouderwets goede service